

УДК 633.111.1:631.5

Продуктивність та адаптивність нових сортів *Triticum aestivum* L. в різних ґрунтово-кліматичних зонах України

Г. А. Дутова, З. Б. Києнко, І. В. Смульська, С. О. Ткачик

Український інститут експертизи сортів рослин, вул. Горіхуватський шлях, 15, м. Київ, 03041, Україна,
*e-mail: 2021dutova@gmail.com

Мета. Метою дослідження було визначення особливостей формування врожайності, маси 1000 зерен, висоти рослин, вмісту білка та сирової клейковини, а також оцінювання адаптивності сортів залежно від умов вирощування. **Методи.** Дослідження проводили у 2023/24–2024/25 рр. у зонах Степу, Лісостепу та Полісся на вісімнадцяти філіях Українського інституту експертизи сортів рослин. Об'єктом дослідження були 30 нових сортів пшениці м'якої озимої. Польові досліди закладали відповідно до методики державного сортовипробування рандомізовано у чотирьох повтореннях. Облікова площа ділянки становила 25 м². Для оцінювання адаптивності застосовано метод Eberhart–Russell із визначенням коефіцієнта регресії (b_i) та дисперсії стабільності (S^2d_i). Статистичну обробку даних здійснювали із використанням кореляційного аналізу. **Результати.** Встановлено чітко виражену зональну диференціацію продуктивності сортів. Найвищий рівень урожайності сформовано в умовах Лісостепу (у середньому 8,5 т/га), середній – у Поліссі (7,5 т/га),

найнижчий – у Степу (6,3 т/га). Найбільш продуктивним у всіх зонах виявився сорт 'ЛГ ТОМ-ЙОЛЬ', який забезпечив урожайність до 9,45 т/га в Лісостепу та 8,60 т/га в Поліссі. У зоні Степу кращою адаптивністю характеризувалися сорти 'Газда' та 'Катруся Поліська', а в умовах Полісся – 'Сендмен', 'Вінсент' і 'Стеліан'. За параметрами екологічної пластичності виділено три групи сортів: інтенсивного типу ('ЛГ ТОМ-ЙОЛЬ', 'Розумниця Одеська', 'Рататуй', 'Віра одеська'), широкоадаптивні ('Аватар Харківський', 'Травіс', 'Польова красуня', 'Нагорода') та стресостійкі ('ТР Шафранова', 'Володарка Носівщини', 'Блеквіт'). Встановлено, що найбільш стабільними є сорти з параметрами $b_i \approx 1$ та низькими значеннями варіабельності. Кореляційний аналіз показав позитивний зв'язок між урожайністю та масою 1000 зерен ($r = 0,48$), а також стійку від'ємну кореляцію між урожайністю та показниками якості зерна – вмістом білка ($r = -0,55$) і сирової клейковини ($r = -0,52$). Найтісніший позитивний зв'язок встановлено між вмістом білка та сирової клейковини ($r = 0,91$). **Висновки.** Отже, урожайність сортів пшениці м'якої озимої значною мірою залежала від ґрунтово-кліматичних умов вирощування. Найвищу продуктивність сортів відзначено в зоні Лісостепу, найнижчу – у Степу.

Ключові слова: пшениця м'яка озима; урожайність; адаптивність; екологічна пластичність; стабільність; якість зерна; білок; клейковина; кореляційний аналіз; ґрунтово-кліматичні зони.

Halyna Dutova
<https://orcid.org/0000-0002-7987-5840>
Zina Kyienko
<https://orcid.org/0000-0001-7749-0296>
Ivanna Smulska
<https://orcid.org/0000-0001-9675-0620>
Svitlana Tkachyk
<https://orcid.org/0000-0002-2402-079X>